

rijke producent van grondstoffen en voedingsmiddelen welke het industrieel meest ontwikkelde deel van de wereld: Europa en Noord-Amerika, nodig had. De Europese 'top' die bovenop de inheemse samenleving kwam te rusten en deze op allerlei wijzen ging beïnvloeden, werd steeds groter, zulks overigens niet in een continu proces maar met de *ups* en *downs* waarmee de internationale conjunctuur gepaard ging.

Wij willen nu eerst weergeven wat Indië's rol werd in de wereldeconomie.

Grondstoffen voor de wereldmarkt

De openstelling van Indië voor het Nederlandse en andere buitenlandse kapitaal betekende dat de ondernemingswijze, op het maken van winst gerichte productie van landbouwgewassen en delfstoffen belangrijk toenam. Op het gebied van de delfstoffen (aardolie!) lag het initiatief bij ondernemers, op dat van de landbouwgewassen soms bij ondernemers, soms bij het gouvernement. De eerste kinaboom (uit de bast van kinabomen wordt de kinine gewonnen) was in 1852 uit Parijs naar Java overgebracht maar nog voordat hij vruchtbaar zaad had voortgebracht (daar is dertien jaar voor nodig), liet het gouvernement door een van de ambtenaren van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg vijf-en-zeventig kinaplantjes uit Zuid-Amerika halen; varianten daarvan werden de kern van gouvernementsaanplantingen die op één na door particuliere werden vervangen, hoofdzakelijk na 1870. De eerste voor Indië geschikte theestruiken werden, na vele mislukte proefnemingen zowel door het gouvernement als door ondernemers, in 1873 uit Achter-Indië ingevoerd. Er ontstonden uitgebreide kina- en theeplantages. De grote tabaksplantages die na 1870 vooral in het gebied van Deli werden aangelegd (een toevoeging aan de tabakscultuur die Java al kende), memoreerden wij reeds, zo ook het begin van de aardoliewinning tegen het einde van de negentiende eeuw. Bij de aardolie voegde zich van de aanvang van de twintigste eeuw af een tweede product dat tot de 'automobielgrondstoffen' gerekend werd: rubber. Die laatste grondstof was in de vorige eeuw louter als bosproduct ingezameld in de binnenlanden van Brazilië – vandaar werden door Westerse ondernemers rubberboompjes overgebracht naar Ceylon en Malakka en uit die landen werden zij de Indische archipel binnengevoerd; daar ontstonden op Sumatra en Borneo grote rubberplantages. Niet alleen de ondernemingen evenwel maar ook de inheem-